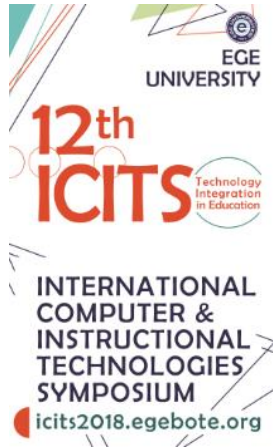

Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Farkındalıkları ile Sanal Zorbalık Yapma ve Mağdur Olma Durumlarının İncelenmesi

Fatma GÖLPEK SARI
Prof. Dr. Süleyman Sadi SEFEROĞLU

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Ankara

**12. International Computer & Instructional Technologies Symposium ,
(ICITS-2018). 2-4 Mayıs 2018, İzmir**

Sunum Akışı

- Giriş
 - Çalışmanın Amacı
 - Araştırma Soruları
- Yöntem
 - Çalışma Grubu
 - Veri Toplama Süreci
 - Verilerin Analizi
- Bulgular
- Sonuçlar ve Öneriler

GİRİŞ

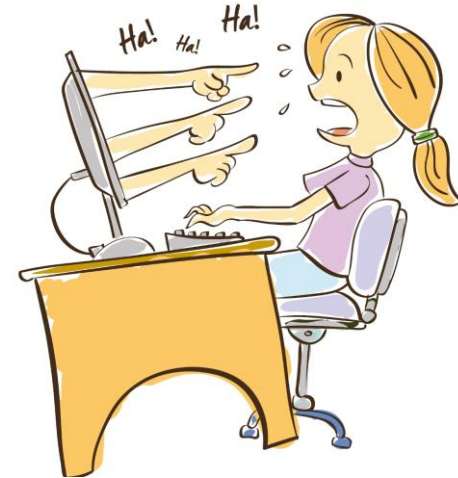

GİRİŞ

Zorbalık

- ❑ İnsan ilişkilerinde zorbalık, bir birey ya da grup tarafından kasıtlı olarak tekrarlanan ve başkalarına zarar verme amacı taşıyan kötü niyetli davranışları (Olweus, 2003) kapsamaktadır.
- ❑ Elektronik ortamlarda yapılan zorbalığa alanyazında “elektronik zorbalık”, “sanal zorbalık” veya “siber zorbalık” gibi değişik isimler verilmektedir (Kowalski & Limber, 2007).

Zorbalık (2)

- Alan yazın incelendiğinde sanal zorbalık konusunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun lise öğrencileri için gerçekleştirildiği görülmüştür.
- Günümüzde öğrencilerin sosyal ağlarla ve internet ile tanışma, kullanma yaşı düşmüş durumdadır.

Çalışmanın Amacı

- Bu araştırmanın amacı;
 - Ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık durumlarını, sanal zorbalık yapma ve mağduriyet durumlarını belirlemektir.
- Öğrencilerin;
 - Sanal zorbalık farkındalık durumları,
 - Sanal zorbalık yapma ve mağduriyet durumları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

Araştırma Soruları

“Sanal zorbalık farkındalık eğitimi” almış ortaokul öğrencilerinin;

1. Sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri nasıldır?
2. Cinsiyet ile sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?
3. Öğrencilerin akıllı telefona sahip olma durumları ile sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?
4. Öğrencilerin cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanma durumları ile sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?

Araştırma Soruları

5. Öğrencilerin sanal zorbalık hakkında bilgi edinme yolları ile sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?
6. Sanal zorbalık farkındalık düzeyleri ile sanal zorbalık düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
7. Sanal zorbalık farkındalık düzeyleri ile sanal mağduriyet düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
8. Sanal zorbalık düzeyleri ile sanal mağduriyet düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

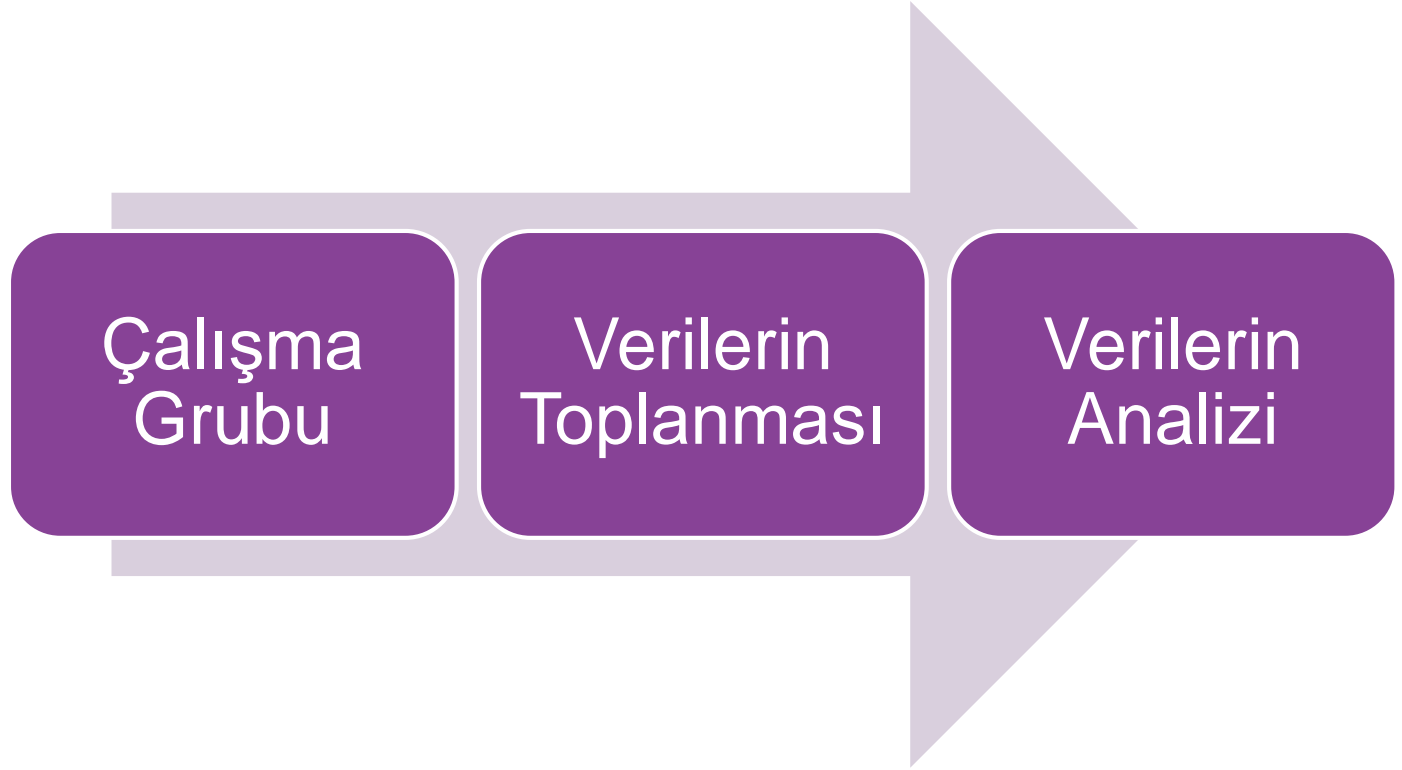
YÖNTEM

Yöntem

- İlişkisel bir çalışma
- 3 haftalık (2 ders saati*3) eğitimler
- İlk 2 hafta (2 ders saati*2), öğrencilerin dikkatini çekecek videolar, konuyla ilgili görsel sunumlar.
- Öğrenciler son haftada; sanal zorbalık temalı bir broşür hazırlamışlardır.

Yöntem

- Ankara'daki merkezi bir konumda, bir ortaokulda 6. Sınıfta öğrenim görmekte olan 111 öğrenci
- Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi kapsamında 6. Sınıf düzeyindeki olan bütün öğrenciler sanal zorbalık farkındalık eğitimlerini almışlardır.

Verilerin Toplanması

Çalışma Grubu

Verilerin
Toplanması

Verilerin
Analizi

Demografik
Bilgi anketi

Sanal
Zorba/Mağdur
Ölçeği

Sanal
Zorbalık
Farkındalık
Ölçeği

Verilerin Toplanması

Çalışma Grubu

Verilerin
Toplanması

Verilerin
Analizi

- **Demografik Bilgi Anketi**
 - Araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

- **Sanal Zorba/Mağdur Ölçeği**
- Öğrencilerin sanal zorba ve sanal mağdur olma durumlarını belirlemeyi amaçlıyor (Ayas & Horzum, 2010).
- Sanal zorba ölçeğinin 19 maddelik toplam iç tutarlık katsayısı **.81**
- Sanal mağdur ölçeğinin 19 maddelik toplam iç tutarlık katsayısı **.81**

- **Sanal Zorba/Mağdur Ölçeği**
- Ölçekte yer alan maddelerle ilgili katılma düzeyini ifade etmek için 5'li Likert tipi dereceleme kullanılmıştır.
 - *Her zaman (5),*
 - *Sık sık (4),*
 - *Ara sıra (3),*
 - *Nadiren (2) ve*
 - *Hiçbir zaman (1)*

- **Sanal Zorba/Mağdur Ölçeği**
- Sanal zorba ve mağdur ölçeklerinin güvenilirlik katsayıları, çalışma grubunun farklı olması sebebiyle tekrar hesaplanmıştır.
 - Sanal zorba ölçeğinin cronbach alpha değeri **.77**
 - Sanal mağdur ölçeğinin cronbach alpha değeri **.87**.

□ Sanal Zorba Farkındalık Ölçeği

- Öğrencilerin sanal zorbalık farkındalık düzeylerini belirlemeyi amaçlıyor (Ayas, Aydın & Horzum, 2015).
- “Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği” Aydın (2015) tarafından ortaokul öğrencilerine uyarlanmıştır.
- Ölçeğin Cronbach alfa değeri **.89**

- **Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği**
 - Yapılan kümeleme analizi sonucunda, ölçekten alınacak toplam puan
 - 21 – 61 → düşük
 - 62 – 81 → orta
 - 82 – 105 → yüksek sanal zorbalık farkındalığı
- şeklinde kümelenmiştir.

- **Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği**
- Sanal Zorbalık Farkındalığı ölçeğinin doldurulması
 - Ölçekte yer alan her bir ifadeye ilişkin katılma düzeyleri;
 - Kesinlikle katılmıyorum (1) ile
 - Kesinlikle katılıyorum (5)
- Sanal zorbalık farkındalık ölçeğinin güvenilirlik katsayısı tekrar hesaplanmıştır.
 - Cronbach alpha değeri **.96**

- Bilgisayar tabanlı bir istatistik programı
- Öğrencilerin demografik bilgilerinin belirlenmesinde betimsel analizler.
- Çalışma grubunun sanal zorbalık, mağduriyet ve farkındalık durumları için normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için;
 - Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır.
 - $\alpha < .05$ olduğundan grubun normal dağılım göstermediğine karar verilmiştir.

- Demografik bilgiler ile sanal zorba/mağdur olma ve sanal zorbalık farkındalık durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesinde;
 - Mann Whitney-U testi.
- Sanal zorbalık yapma, sanal zorbalık mağduriyet ve sanal zorbalık farkındalık durumları arasındaki ilişki; korelasyon yöntemi.

Bulgular

Sorun teknoloji deęil; onun
nasıl kullanıldığıdır !!!

1

2

32

Bulgular (1)

1. Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Düzeyleri

- İlk araştırma sorusu:
 - ▣ *Sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri nasıldır?*
- Betimsel analizler.

Bulgular (2)

Tablo 1. *Betimsel İstatistikler*

	N	Min	Mak	Mean	Std
Zorbalık	110	19,00	39,00	20,51	3,32
Mağduriyet	110	19,00	54,00	22,82	6,50
Farkındalık	110	21,00	105,00	83,03	20,78

Bulgular (3)

- Öğrencilerin
 - Sanal **zorbalık** puanları ortalaması: **20,51**
 - Sanal **mağduriyet** puanları ortalaması: **22,82**
 - Sanal zorba **farkındalık** puanları ortalaması: **83,03**
- Öğrencilerin sanal zorbalık **yapma** düzeyi: **düşük**
- Öğrencilerin sanal **mağduriyet** düzeyi: **düşük**
- Öğrencilerin sanal zorbalık **farkındalık** düzeyi: **yüksek**

Bulgular (4)

2. Cinsiyet ile Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişki

- İkinci araştırma sorusu:
 - ▣ *Cinsiyet ile sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?*
- Mann Whitney-U testi (Bkz. Tablo 2).

Bulgular (5)

Tablo 2. Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyete Göre U-Testi Sonuçları

Hesaplanan Puan	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Zorbalık	Kız	61	53,97	3292,00	1401,00	,52
	Erkek	49	57,41	2813,00		
	Toplam	110				
Mağduriyet	Kız	61	48,20	2940,00	1049,00	,00
	Erkek	49	64,59	3165,00		
	Toplam	110				
Farkındalık	Kız	61	61,27	3359,00	1468,00	,03
	Erkek	49	48,32	2746,00		
	Toplam	110				

Bulgular (6)

Tablo 2’de veriler dikkate alınarak;

- Sanal zorbalık düzeylerinin cinsiyete bağı olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>.05$);
- Sanal mağduriyet düzeyinin, cinsiyete bağı olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p<.04$);
- Erkek öğrencilerin sanal mağduriyet düzeylerinin (**64,59**), kız öğrencilere (**48,20**) kıyasla daha yüksek olduğu;
- Sanal zorbalık farkındalık düzeyinin cinsiyete bağı olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p<.05$);
- Kız öğrencilerin sanal zorbalık farkındalık düzeylerinin (**61,27**), erkek öğrencilere (**48,32**) kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Bulgular (7)

- **3. Akıllı Telefona Sahip Olma Durumları ile Sanal Zorba Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**
- Üçüncü araştırma sorusu:
 - Öğrencilerin akıllı telefona sahip olma durumları ile sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?
- Mann Whitney-U testi (Bkz. Tablo 3).

Bulgular (8)

Tablo 3. *Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Düzeylerinin Akıllı Telefona Sahip Olma Durumlarına Göre U-Testi Sonuçları*

Hesaplanan Puan	Akıllı Telefona Sahip Olma Durumları	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Zorbalık	Hayır	35	48,39	1693,50	1063,50	,06
	Evet	75	58,82	4411,50		
	Toplam	110				
Mağduriyet	Hayır	35	37,81	1323,50	693,50	,00
	Evet	75	63,75	4781,50		
	Toplam	110				
Farkındalık	Hayır	35	71,56	2006,00	750,50	,00
	Evet	75	48,01	4099,00		
	Toplam	110				

Bulgular (9)

Tablo 3'teki verilere göre;

- Öğrencilerin akıllı telefona sahip olma durumlarının, **sanal zorbalık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ($p>.05$);**
- Kendine ait bir akıllı telefonu olan öğrencinin (**63,75**), kendine ait bir akıllı telefonu olmayan öğrenciye (**37,81**) kıyasla **sanal mağduriyet düzeyinin daha yüksek olduğu ($p<.05$);**
- Kendine ait bir akıllı telefonu olan öğrencinin (71,56), kendine ait bir akıllı telefonu olmayan öğrenciye (48,01) kıyasla **sanal zorba farkındalık düzeyinin ise daha düşük olduğu ($p<.05$)**

Bulgular (10)

4. Öğrencilerin Cep Telefonunu İnternete Girmek Amaçlı Kullanma Durumu ile Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Dördüncü araştırma sorusu:
 - ▣ *Öğrencilerin cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanma durumları ile sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?*
- Mann Whitney-U testi (Bkz. Tablo 4)

Bulgular (11)

Tablo 4. Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Düzeylerinin Cep Telefonunu İnternete Girmek Amaçlı Kullanma Durumlarına Göre U-Testi Sonuçları

Hesaplanan Puan	Cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanma	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Zorbalık	Hayır	38	50,78	1929,50	1188,50	, 19
	Evet	72	57,99	4175,50		
	Toplam	110				
Mağduriyet	Hayır	38	37,57	1427,50	686,50	, 00
	Evet	72	64,97	4677,50		
	Toplam	110				
Farkındalık	Hayır	38	59,39	2257,00	1220,00	,35
	Evet	72	53,44	3848,00		
	Toplam	110				

Bulgular (12)

Tablo 4'teki verilere göre;

- Cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanan öğrenci ile kullanmayan öğrencinin **sanal zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ($p>.05$);**
- Cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanan öğrencinin **daha fazla sanal mağduriyet yaşadığı ($p<.05$);**
- Cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanan öğrenci ile kullanmayan öğrencinin **sanal zorbalık farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ($p>.05$)** söylenebilir.

Bulgular (13)

5. Öğrencilerin Sanal Zorbalık Hakkında Bilgi Edinme Yolları ile Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişki

- Beşinci araştırma sorusu:
 - ▣ *Öğrencilerin sanal zorbalık hakkında bilgi edinme yolları ile sanal zorbalık farkındalık düzeyleri, sanal zorbalık düzeyleri ve sanal mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?*
- Mann Whitney-U testi (Bkz. Tablo 5).

Bulgular (14)

Tablo 5. *Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri, Sanal Zorbalık Düzeyleri ve Sanal Mağduriyet Bilgi Edinme Yollarına Göre U-Testi Sonuçları*

Hesaplanan Puan	Bilgi Edinme Yolları	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Zorbalık	Kendi Kendime	19	55,76	1059,50	821,500	,82
	Okul	89	54,23	4826,50		
	Toplam	110				
Mağduriyet	Kendi Kendime	19	66,68	1267,00	614,000	,05
	Okul	89	51,90	4619,00		
	Toplam	110				
Farkındalık	Kendi Kendime	19	40,84	776,00	586,000	,03
	Okul	89	57,42	5110,00		
	Toplam	110				

Bulgular (15)

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde, sanal zorbalık hakkında;

- Okulda bilgi edinen öğrenci ile kendi kendine bilgi edinen öğrencinin **sanal zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($p>.05$);**
- Okulda bilgi edinen öğrenci ile kendi kendine bilgi edinen öğrencinin **sanal mağduriyet düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($p>.05$);**
- Okulda bilgi edinen öğrencinin **sanal zorbalık farkındalık düzeyinin (57,42),** kendi kendine bilgi edinen öğrenciye **(40,84) kıyasla daha yüksek olduğu ($p<.05$)** söylenebilir.

Bulgular (16)

6. Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri ile Sanal Zorbalık Düzeyleri Arasındaki İlişki

- Altıncı araştırma sorusu:
 - ▣ *“Ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık düzeyleri ile sanal zorbalık düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?”*
- Spearman Korelasyon yöntemi (Bkz. Tablo 6).

Bulgular (17)

Tablo 6. *Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri ile Sanal Zorbalık Düzeyleri Arasındaki Korelasyon*

			Zorbalık	Mağduriyet
Spearman's rho	Farkındalık	Correlation	-.196*	1,000
		Coefficient	.040	.
		Sig. (2-Tailed)	110	110
		N		
Spearman's rho	Zorbalık	Correlation	1,000	-.196*
		Coefficient	.	.040
		Sig. (2-Tailed)	110	110
		N		

- Sanal zorbalık farkındalık ve sanal zorbalık düzeyleri arasında negatif bir korelasyon ($p<.05$, $r=-.196$).

Bulgular (18)

7. Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri ile Sanal Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişki

- Yedinci araştırma sorusu:
 - *Ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık düzeyleri ile sanal mağduriyet düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?*
- Spearman Korelasyon yöntemi (Bkz. Tablo 7).

Bulgular (19)

Tablo 7. *Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyleri ile Sanal Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki Korelasyon*

			Mağduriyet	Farkındalık
Spearman's rho	Farkındalık	Correlation	-,149	1
		Coefficient	,121	
		Sig. (2-Tailed)	110	110
		N		
Spearman's rho	Mağduriyet	Correlation	1	-,149
		Coefficient		,121
		Sig. (2-Tailed)	110	110
		N		

- Sanal zorbalık farkındalık ve sanal mağduriyet düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir ($p>.05$).

Bulgular (20)

8. Sanal Zorbalık Düzeyleri ile Sanal Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki İlişki

- Sekizinci araştırma sorusu:
 - *Ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık düzeyleri ile sanal mağduriyet düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?*
- Verilerin analizi için, Spearman Korelasyon yöntemine başvurulmuştur (Bkz. Tablo 8).

Bulgular

Tablo 8. *Sanal Zorbalık Düzeyleri ile Sanal Mağduriyet Düzeyleri Arasındaki Korelasyon*

			Zorbalık	Mağduriyet
Spearman's rho	Mağduriyet	Correlation	,278**	1,000
		Coefficient	,003	.
		Sig. (2-Tailed)	110	110
		N		
Spearman's rho	Zorbalık	Correlation	1,000	,278**
		Coefficient	.	,003
		Sig. (2-Tailed)	110	110
		N		

- Sanal zorbalık ve sanal mağduriyet düzeyleri arasında pozitif bir korelasyon ($p < .05$, $r = .278$).

Sonuçlar ve Öneriler

Sonuçlar

Sonuçlar (2)

- Sanal zorbalık farkındalık eğitimi alan öğrencilerin;
 - ▣ Sanal zorbalık **yapma** düzeyi: **düşük**
 - ▣ Öğrencilerin sanal **mağduriyet** düzeyi: **düşük**
 - ▣ Öğrencilerin sanal zorbalık **farkındalık** düzeyi: **yüksek**
- Sanal **zorbalık** düzeyi **cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.**
- Erkek öğrencilerin sanal **mağduriyet** düzeyleri, kız öğrencilere kıyasla daha yüksektir.
- Kız öğrencilerin sanal zorbalık **farkındalık** düzeyleri, erkek öğrencilere kıyasla daha yüksektir.

Sonuçlar (3)

- Öğrencilerin akıllı telefona sahip olma durumlarının, sanal zorbalık düzeyleri üzerinde **anlamalı bir etkisi bulunmamaktadır.**
- Kendine ait bir akıllı telefonu olan öğrencinin **sanal mağduriyet düzeyi**, kendine ait bir akıllı telefonu olmayan öğrenciye kıyasla **daha yüksektir.**
- Kendine ait bir akıllı telefonu olan öğrencinin **sanal zorbalık farkındalık düzeyi**, kendine ait bir akıllı telefonu olmayan öğrenciye kıyasla **daha düşüktür.**

Sonuçlar (4)

- Cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanan öğrenci ile kullanmayan öğrencinin **sanal zorbalık** düzeyleri arasında **anlamlı bir fark bulunmamaktadır.**
- Cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanan öğrenci **daha fazla sanal mağduriyet yaşamaktadır.**
- Cep telefonunu internete girmek amaçlı kullanan öğrenci ile kullanmayan öğrencinin **sanal zorbalık farkındalık** düzeyleri arasında **anlamlı bir fark bulunmamaktadır.**

Sonuçlar (5)

- Okulda bilgi edinen öğrenci ile kendi kendine bilgi edinen öğrencinin **sanal zorbalık düzeyleri** arasında anlamlı **bir ilişki bulunmamaktadır.**
- Okulda bilgi edinen öğrenci ile kendi kendine bilgi edinen öğrencinin sanal **mağduriyet düzeyleri** arasında anlamlı **bir ilişki bulunmamaktadır.**
- Okulda bilgi edinen öğrencinin **sanal zorbalık farkındalık düzeyi**, kendi kendine bilgi edinen öğrenciye kıyasla **daha yüksektir.**

Sonuçlar (6)

- Sanal zorbalık farkındalık ve sanal zorbalık düzeyleri arasında negatif bir korelasyon bulunmaktadır.
- Sanal zorbalık farkındalık ve sanal mağduriyet düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- Sanal zorbalık ve sanal mağduriyet düzeyleri arasında pozitif bir korelasyon bulunmaktadır.

Öneriler

- Öğrencilerin sanal zorbalık farkındalık düzeylerinin artması durumunda, sanal zorbalık düzeylerinin azalacağı; dolayısıyla da mağduriyetlerinin de azalacağı söylenebilir.
- Öğrencilerde sanal zorbalık farkındalığının yükseltilebilmesi için okullarda bilişim teknolojileri ve yazılım derslerinin içeriğinin ve önemi gündeme gelmektedir.
- Farklı yaş grupları öğrencileri için desenlenmiş farklı eğitim planlarının öğrencilerin sanal zorbalık, sanal zorba mağduriyet ve sanal zorbalık farkındalık düzeylerine etkisini incelemenin faydalı olacağı söylenebilir.
- Öğrencilerin sanal zorbalıkla başa çıkma stratejilerine yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir.

Konuyla İlgili Başvuru Kaynakları

- Aydın, F. (2016). *Sanal zorbalık eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalığına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adapazarı.
- Horzum, M. B., & Ayas, T. (2010). Sanal zorba/kurban ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 19, 1-17.
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41, 22-30.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60(6), 12-17.

Teşekkür Ederim!

Fatma GÖLPEK SARI

Bilişim Teknolojileri Öğretmeni

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü

Doktora Öğrencisi

e-Posta: fatma.sari@hacettepe.edu.tr